

SLOVENSKI POROČEVALEC

Smrt fašizmu —
svoboda narodu

Leto VI, št. 62

Ljubljana, nedelja 1. julija 1945

Cena 2.— Din

Za mir

Ustanovna listina nove mednarodne organizacije, ki so jo podpisali zastopniki 50 držav, je najobsežnejša pogodba v zgodovini narodov. Z njo je bil položen temelj za bodoče tesno sodelovanje med ljudstvi, ki žele ohraniti trden, trajen in pravičen mir.

Smoter nove organizacije je: vzdrževati mednarodni mir in varnost; podpirati mednarodni razvoj mednarodnih odnosov in doseči mednarodno sodelovanje pri urejanju mednarodnih vprašanj gospodarskega, socialnega, kulturnega ali humanitarnega značaja. Osnova te listine je bil načrt, ki so ga v Dumbarton Oaks izdelali zastopniki Velike Britanije, Združenih držav Amerike in Sovjetske zveze, ki so se jim pozneje pridružili še zastopniki Kitajske. O tem načrtu so na konferenci v San Franciscu zastopniki 50 narodov svobodno razpravljali in stavljali predloge.

Po dveh mesecih (konferenca se je začela 25. aprila, ko je v Evropi še divjala vojna, istega dne, ko so se v Nemčiji zavzele čete združile s četami Rdeče armade, in se zaključila 25. junija) so se zastopniki 50 narodov na konferenci sporazumeli za besedilo Ustanovne listine in sklenili, da ustvarijo naslednje ustanove:

1. Varnostni svet, v katerem ima pet velesil stalno mesto, 6 članov pa je voljenih za dobo dveh let. Varnostni svet ima prvenstveno odgovornost za vzdrževanje mednarodnega mira in varnosti.
2. Glavno skupščino, nekaj svetovni parlament, sestavljen iz vseh članov.
3. Gospodarski in socialni svet iz 18 od glavnih skupščin izvoljenih članov, ki naj preprečijo, da se ne bi razvile take gospodarske razmere, ki bi mogle privedi do vojne.
4. Skrbstveni svet, sestavljen iz članic Združenih narodov, ki upravljajo zaupana ozemlja, in iz enakega števila drugih članov, ki takih ozemelj ne upravljaajo ter iz zastopnikov petih velesil.
5. Mednarodno sodišče.
6. Stalno mednarodno tajništvo, ki naj daje nasvete, skrbi za pomoč in vzporedja delovanje teh ustanov.

Če primerjamo novo listino s statutom starega Društva narodov, čigar žalostno izkustvo je še vedno živo v spominu, potem moramo poudariti predvsem naslednja dejstva:

Združeni narodi bodo imeli na razpolago oborožene sile, ki bodo razporejene na strateških točkah vsega sveta. Sicer bo Svet varnosti svoje naloge reševal najprej z mirnim posredovanjem, z diplomatskimi in gospodarskimi ukrepi; če bi to ne zadostovalo za ohranitev mira, pa bo v imenu vseh držav članic podvel tudi vojaške mere zoper kršilce mira in to s silami, ki mu jih bodo stavile na razpolago članice v naprej določenem razmerju. Vendar pa nič v tej listini ne zmanjšuje pravice do posamične ali skupne samobrambe, če pride do oboroženega napada na članico Združenih narodov, dokler Varnostni svet ne ukrene vse, kar je potrebno za vzdrževanje mednarodnega mira in varnosti.

V novi mednarodni organizaciji so vse tri svetovne velesile, Sovjetska zveza, Velika Britanija in Združene države, v Društvu narodov pa je Amerika soudeležena odločilna. Sovjetsko zvezo pa so kratkovidni politiki že ob ustanovitvi iz Društva narodov izključili. Tako sedaj prvič v zgodovini res lahko govorimo o mednarodni organizaciji.

Gospodarski in socialni svet nove organizacije posveča veliko skrb gospodarskim in socialnim razmeram, ki so mnogokrat vzrok vojne; naloga tega sveta je, da skrbi za boljše življenjske pogoje, polno zaposlitev in pogoje za napredek in razvoj.

Tudi za ozemlja, ki se ne upravljaajo sama, pomeni nova listina napredek. Članice Združenih narodov, ki upravljaajo ozemlja, ki še niso dosegla popolne samouprave, se obvežejo, da bodo podpirale blaginjo prebivalcev teh ozemelj in da bodo v ta namen zagotovile politični, gospodarski, socialni in vzgojni napredek, razvile samoupravo in pomagale pri naprednem razvoju njihovih svobodnih političnih ustanov.

Prav tako se ustanovlja mednarodni sistem zaupniške uprave ozemelj, ki bi jim pripadala po posamičnih dogovorih, ki bodo sledili. Ta zaupniška uprava bo morala prav tako v skladu s smotri Združenih narodov gojiti politični, gospodarski, socialni in vzgojni napredek prebivalcev zaupanih ozemelj, in njihov napredni razvoj v smeri samouprave ali neodvisnosti. Pod to zaupniško upravo bodo prišla ozemlja, ki so sedaj pod mandatom, ozemlja, ki se bodo odvezala sovražnim državam (Japonski, Italiji) in ozemlja, ki jih bodo prostovoljno podredile temu sistemu države, ki so odgovorne za njihovo upravo.

Ustanovna listina temelji na čvrsti odločnosti sil protihitlerjevske zveze, da nadaljuje s politiko, ki je v vojni zagotovila uspehe proti skupnemu sovražniku in ki bo brez dvoma pomagala rešiti naloge v miru. Poudariti pa moramo, kar je trdila ob zaključku konference večina govornikov, da je ta konferenca šele začetek, da ta listina ni popolna in da tudi najpopolnejša in najboljša ustanovna listina sama po sebi še ni jamstvo, da se bodo določbe izvrševale. Važnost in vrednost morata biti preizkušeni v praksi. Za izvršitev teh nalog bo še nadalje potrebna enotnost med člani mednarodne organizacije in predvsem med najmočnejšimi vojaškimi silami na svetu. Kakor vse prejšnje organizacije, tako tudi Združeni narodi niso odvisni od členov in pravil, ampak od volje narodov podpisnikov.

Združitev Zakarpatske Ukrajine s Sovjetsko Ukrajino

Dne 29. junija je bila v Moskvi med Sovjetsko zvezo in Češkoslovaško podpisana pogodba o Zakarpatski Ukrajini, kakršnih je malo v zgodovini narodov — Zakarpatska Ukrajina se je vrnila v naročje svoje matere dežele

Moskva, 29. jun. (Tass.) V zadnjih dneh so bila med bivanjem min. predsednika češkoslovaške republike Fierlingerja in članov češkoslovaške vlade v Moskvi pogajanja o Podkarpatski Ukrajini, ki so potekala v ozaščju prisrčnosti in iskrenega prijateljstva ter so se končala 29. junija s podpisom pogodbe med Sovjetsko zvezo in Češkoslovaško republiko o Podkarpatski Ukrajini in protokola o tej pogodbi.

Pogodbo so podpisali v Kremlju po pooblastilu predsedništva Vrhovnega sveta SSSR podpredsednik sveta ljudskih komisarjev in ljudski komisar za zunanje zadeve Molotov ter predsednik ministrskega sveta Češkoslovaške republike Fierlinger in državni tajnik za zunanje zadeve Klementis po pooblastilu predsednika Češkoslovaške republike.

Pri podpisovanju pogodbe je bil navzoč tudi predsednik sveta ljudskih komisarjev Stalin. S češkoslovaške strani so podpisovanju tudi prisostvovali: podpredsednik vlade Ursini, minister za narodno obrambo general Svoboda, minister za javno vzgojo prof. Nejedly, minister za zunanjo trgovino Ripka, minister za zdravstveno zaščito Pohazka in drugi.

S strani Sovjetske zveze so bili navzoči namestnik ljudskega komisarja za zunanje zadeve Višinski, veleposlanik SSSR v Češkoslovaški Zorin, predstavnik sveta ljudskih komisarjev sovjetske socialistične republike Ukrajine Rudnicki, ravnatelj 4. evropskega oddelka ljudskega komisariata za zunanje zadeve SSSR Abramov in drugi. Po podpisu pogodbe je imel

predsednik čl. vlade Fierlinger

naslednji govor: »Gospod generalisim, gospod komisar, gospodje! Danes smo skupno podpisali pomembno pogodbo, kakršnih je malo v zgodovini narodov in ki jo je treba smatrati kot dokaz, da se lahko poravnajo vse vprašanja med dvema deželama in prijateljskem duhu in z medsebojnim zaupanjem, če obstoji korektno medsebojno razumevanje pravičnih interesov. Prepričan sem, da bo to pogodba naša narodna skupščina, ki bo izvoljena v bližnji bodočnosti na temelju obče volilne pravice, odobrila soglasno. Ta pogodba izraža resnično čustvo vseh Čehov in Slovkov, ki so s simpatijo spremljali usodo male slovanske dežele, ki je tvorila najvzhodnejši del naše republike. V letu 1919, ko je Sovjetska Ukrajina skupno z velikim ruskim ljudstvom bila trd boj za svoj obstoj, je postala ta mala dežela, odtirana od svoje bivše matere dežele po odločbi mirovne konference, del naše republike in v teh mejah se je mogla upirati viharjem, ki so besneli okrog nje, ter se je lahko zaščitila, da si je niso prisvojili upadniki. Češko in slovaško ljudstvo je spremljalo z ljubeznijo in simpatično pozornostjo kulturni in gospodarski napredek svoje mlajše sestre — Podkarpatske Ukrajine.

Lahko rečemo, da je v 20 letih, kar živeva skupaj z nami, dosegla primeroma velik napredek in prosper, v kolikor je to dovoljeval nestalen evropski mir. Velika večina Čehov in Slovkov je smatrala našo zvezo s Podkarpatsko Ukrajino kot začasno zaupništvo, ki smo si ga naložili in ki smo ga, kakor se zdi, izvrševali ne brez uspeha, dokler nam ni izdajalski sovražnik, ki je napadel našo domovino, zvezal rok. Prišel je čas, ko je bil po junaških naporih ljudstev Sovjetske zveze, Rdeče armade in vseh zaveznikov sovražnik potepan v prah in je naša domovina postala s Podkarpatsko Ukrajino vred svobodna. Zgodovinska ura, ki smo ji pričla, je spremenila meje mnogih držav in naša republika je postala sosedna Sovjetske zveze ter sovjetske Ukrajine. Naš narod čuti, da je prišel čas, ko se lahko Podkarpatska Ukrajina zopet vrne v naročje svoje matere dežele — velike sovjetske Ukrajine, ki je največ žrtvovala v našem skupnem boju in katere sinovi so prelili toliko krvi, da zmagajo neposredne branice karpatskih gor na zmagoslavni poti Rdeče armade. Prepričani smo, da bo zopetna združitev Podkarpatske Ukrajine z njeno materno deželo koristna za obe deželi in da bo koristila našemu prijateljstvu z velikim ukrajinskim ljudstvom ter da bo vez, ki nas je vezala z našimi ukrajinskimi brati pod Karpati v preteklosti, še ojačila naše bratske in prijateljske odnose z ljudstvi Sovjetske zveze.

Podpredsednik sveta ljudskih komisarjev in ljudski komisar za zunanje zadeve

Molotov

je izjavil: »Gospod ministrski predsednik, gospodje! Pogodba, ki je bila pravkar podpisana med Češkoslovaško republiko in Sovjetsko zvezo glede Zakarpatske Ukrajine, je velike politične važnosti. Tisoč let je bilo zakarpatsko ukrajinsko ljudstvo ločeno od svoje domovine Ukrajine. Že pred mnogimi leti, ob

koncu 9. stoletja, je padlo pod gospodstvo Madžarov. Madžarski veleposelniki in kapitalisti so vztrajali pri svojem režimu nepriznavanja pravic, zatiranja in kolonialnega izrabljanja. Preganjali so ukrajinski jezik, zabranjevali otvoritev ukrajinskih šol, poskušali na vsak način zamoriti in uničiti narodno kulturo Zakarpatskih Ukrajincev. Mnoge prebivalce Zakarpatske Ukrajine so prisilili, da so zapustili svojo domovino in odsli v druge dežele, kljub vsemu pa je ljudstvo Zakarpatske Ukrajine po svojem narodnostnem značaju, po svojem jeziku in po svoji usodi bilo in ostalo del ukrajinskega ljudstva. Ves svet ve, kako velika je bila vedno želja, da se združijo z ukrajinskimi brati. To so bile tisoletne sanje toliko trpečega naroda. Po prvi svetovni vojni je postala Zakarpatska Ukrajina del Češkoslovaške. Pogoji za Zakarpatske Ukrajince so se spremenili, toda ostali so ločeni od svojega lastnega ljudstva, od Ukrajine. Pričela pa se je osvoboditve ozemlja vse Češkoslovaške republike. Ljudstvo Zakarpatske Ukrajine je bilo usposobljeno, da odloči o lastni usodi. Dne 26. novembra 1944 je bil prvi kongres ljudskih odborov Zakarpatske Ukrajine v mestu Munkačevu, kjer so soglasno objavili proglas, ki je izražal

Besedilo pogodbe

Pogodba med Zvezo sovjetskih socialističnih republik in Češkoslovaško republiko o zakarpatski Ukrajini se glasi:

Čl. 1. Zakarpatska Ukrajina (po češko-slovaški ustavi imenovana Podkarpatska Rusija), ki je na temelju dogovora v septembru 1919, sklenjenega v Saint Germainu, pripadala v sklop Češkoslovaške republike, se je združila, sporazumno z željo, ki jo je izrazilo prebivalstvo v zakarpatski Ukrajini in na temelju prijateljskega sporazuma med obema visokimi strankama podpisanicama, s svojo staro rodno deželo Ukrajino in vključila v Ukrajinsko sovjetsko socialistično republiko. Meje med Slovaško in zakarpatsko Ukrajino, ki so obstajale 29. septembra 1938., postanejo z izvršenimi izpravnimi mejami med Zvezo sovjetskih socialističnih republik in Češkoslovaško republiko, kakor je razvidno iz priloženega zemljevida.

Čl. 2. Ta dogovor mora ratificirati Predsedstvo Vrhovnega sovjeta Zveze sovjetskih socialističnih republik in Češkoslovaška narodna skupščina. Izmenjava ratifikacijskih listin se bo izvršila v Pragi.

Navedeni dogovor je bil sestavljen v Moskvi v treh izvodih, v ruskem, ukrajinskem in slovaškem jeziku. Glede tolmačenja so vsa tri besedila enakovredna.

Protokol k pogodbi

Moskva, 30. jun. (Tass) Ob podpisu pogodbe glede Zakarpatske Ukrajine sta se stranki sporazumeli:

Čl. 1. Takojšnje določitev meja, ki so označene v čl. 1 pogodbe, bo izvedla demarkacijska komisija, v katero bo vsaka od visokih pogodbenih strank imenovala tri predstavnike, ki bodo imeli pravico povabiti potrebno število izvedencev k pogajanjem. Stroške za vzdrževanje demarkacijske komisije bosta v enakih merah nosili obe udeleženi državi.

Čl. 2. Osebe ukrajinske in ruske narodnosti, ki prebivajo na ozemlju Češkoslovaške (v področju Slovaške), imajo pravico, da prosijo za državljanstvo Zveze sovjetskih socialističnih republik do 1. januarja 1946. Opcija naj se izvrši v skladu z obstoječimi zakonodajno Zveze sovjetskih socialističnih republik ter postane veljavna s pristankom oblastev Sovjetske zveze. Osebe slovaške in češke narodnosti, ki prebivajo (ki imajo stalno bivališče) na ozemlju Zakarpatske Ukrajine, imajo pravico, da prosijo za državljanstvo Češkoslovaške republike do 1. januarja 1946. Opcija naj se izvrši v skladu z obstoječo zakonodajo Češkoslovaške republike ter postane veljavna s pristankom češkoslovaških oblastev. Osebe, ki se bodo poslužile zgoraj navedene pravice do opcije, bodo odgovorne v dobi 12 mesecev po tem, ko bodo dobile pristaneke prizadete vlade za opcijo v državo, katere državljanstvo nameravajo pridobiti, ter smejo vzeti s seboj vso svojo premočno lastnino. Ta lastnina ne bo podvržena carini. Za svojo nepremično lastnino bodo prejeli odškodnino. Osebe češke in slovaške narodnosti, ki so bile prisiljene zapustiti ozemlje Zakarpatske Ukrajine radi sovražniške zasedbe, bodo prav tako odškodovane za svojo nepremično lastnino, ki je tamkaj ostala. Drugeče kot s temi osebami se bo postopalo s prejšnjimi osebami, katere bodo smatrali za Čeha ali Slovaške z ozirom na narodno pripadnost njihovih pravnih predstavnikov pred zasedbo.

Čl. 3. Dodatno k čl. 1 pogodbe istega datuma in čl. 2 tega protokola, v kolikor se najde vprašani prava, lastnine in finance, naj se ustanovi poravnalska komisija, kateri

željo ljudstva Zakarpatske Ukrajine, da se združi s Sovjetsko Ukrajino. Predsednik in vlada Češkoslovaške republike sta ustregla soglasni želji ljudstva Zakarpatske Ukrajine. Sovjetska vlada izraža mnenje vsega sovjetskega ljudstva in zlasti na prvem mestu mnenje in čustva ukrajinskega naroda, ko s hvaležnostjo gleda na to dejanje Češkoslovaške republike, v katerem vidi primer prijateljske ureditve vprašanja, ki se tiče koristi dveh sosednih slovanskih narodov. S podpisom te pogodbe se uresničuje tisoletni sen zakarpatskega ukrajinskega ljudstva. Prvič v svoji zgodovini je ves ukrajinski narod združen v lastni enotni državi. Ta pogodba je dokaz prisrčnega prijateljstva med slovanskimi ljudstvi in bratskega sodelovanja med Sovjetsko zvezo ter Češkoslovaško. Dovolite mi, da izrazim upanje, da bodo vsi svobodoljubni narodi pozdravili to pogodbo, ki pomeni okrepitev mirovne politike in prijateljskih odnosov med narodi. Sovjetska vlada toplo pozdravlja združitev Zakarpatske Ukrajine z njeno domovino Ukrajino in z ljudstvi Sovjetske zveze. Naj se razvija in krepi prijateljsko sodelovanje med Sovjetsko zvezo in Češkoslovaško v korist prospeha naših narodov in v korist splošnega mira!

bo vsaka izmed visokih pogodbenih strank imenovala svoje zastopnike, ki bodo imeli pravico povabiti potrebne strokovnjake, da sodelujejo pri njihovem delu. V pristojnost te komisije bo spadal tudi pristojbne prosti prenos državne lastnine v Zakarpatski Ukrajini iz lastništva Češkoslovaške republike v lastništvo Zveze sovjetskih socialističnih republik.

Čl. 4. Poravnava v soglasju z čl. 2, odstavek 3 in 4 bo izvršena s strani sovjetske oziroma češkoslovaške vlade na podlagi načel, katero bo izdala poravnalna komisija. Visoki pogodbeni stranki bosta izmenjali poravnalne sezname, na podlagi katerih bo plačevanje dolgov urejeno. Poravnava računov in plačilo razlike naj se izvrši v osemnajstih mesecih od dneva ratifikacije pogodbe.

Čl. 5. Ta protokol, ki je sestavljen iz pogodbe, je potrjen ratifikacij, ki bo izvršena pod istimi pogoji kot ratifikacija temeljne pogodbe.

Zakarpatska Ukrajina je gorata, v glavnem kmetijska pokrajina. Površine ima 12.000 četvrtih kilometrov in je imela pred vojno 800.000 prebivalcev. Meji na Sovjetsko zvezo, Poljsko, Rumunijo in Madžarsko.

Maršal Tito generalisimu Stalinu

Beograd, 29. jun. Maršal Jugoslavije Josip Broz-Tito je poslal v Moskvo naslednji brzojav:

»Generalisimu Sovjetske zveze Josipu Visarionoviču Stalinu.

Prisrčno Vam čestitam k imenovanju za generalisima Sovjetske zveze, najvišjemu vojaškemu naslovu SSSR in k visokim odlikovanjem, podeljenim Vam od predsedstva vrhovnega sovjeta SSSR.

Tudi tokrat izražam neizmerno priznanje in občudovanje vseh narodov Jugoslavije Vašemu genialnemu vodstvu pri operacijah Rdeče armade, ki je zmagoslavno zaključila domovinsko vojno Sovjetske zveze, dovela do zmage nad nemškimi fašizmom, največjim sovražnikom človeštva, izmučene narode Evrope pa osvobodila nemškega fašističnega jarma.

Narodi Jugoslavije ne bodo nikdar pozabili Vašega očetovskega prizadevanja in blagodejne pomoči, ki ste jim jo izkazali v najtežjih časih borbe za svobodo svoje domovine.

Nej živi veliki strateg osvobodilne vojne, generalisimu Stalinu!

JOSIP BROZ-TITO

Izjava jugoslovanske delegacije v San Franciscu

San Francisco, 30. jun. (Tanjug) Vodja jugoslov. delegacije dr. Simić je v San Franciscu ob podpisu ustanovne listine mednarodne varnostne organizacije izjavil:

Predstavniki nove demokratične Jugoslavije, ki se je rodila v krvavi in požirovni 4letni borbi proti fašističnim mračnim silam, podpisujejo ustanovno listino Združenih narodov. Ta listina je nov doprinos k težnjam narodov vsega sveta, da se zavaruje mir. Uresničenje ciljev, ki so si jih postavili Združeni narodi, je odvisno od dobre volje vsakega poedinega, kako bo odločen, da prepreči, kakor so odločni jugoslovanski borci, vsak nov napad. Ta skupna dobra volja bo predstavljala dobro voljo vseh Združenih narodov.

Prihod našega poslanika v Prago

Praga, 30. jun. (Reuter) S prihodom oseba jugoslovanskega poslanstva z ministrom dr. Darkom Cernejem na čelu je sedaj pet inozemskih diplomatskih zastopstev v Pragi, in sicer Velike Britanije, Sovjetske zveze, Združenih držav Amerike, Francije in Jugoslavije.

Francija in Švedska priznali poljsko vlado

Vršava, 29. jun. Francoski zastopnik v Varšavi, Garraut, je objavil silep francoske vlade, da prizna poljsko vlado narodne ednosti.

Varšava, 29. jun. Poljska vlada narodne ednosti in švedska vlada sta sklenili, da izmenjata diplomatske zastopnike. Švedski zastopnik je že v Varšavi. Zastopnik Poljske v švedski bo določen v nekaj dneh.

Anglija v volilni borbi

Samo par dni do važnih odločitev med laburistično in konservativno stranko

London, 29. jun. (Reuter) V vseh britanskih pisemskih nabiralnikih se kupijo pisma, naslovljena na 1672 kandidata, ki želijo zasedeti 640 sedežev v bodočem parlamentu, ki se bo sestel 1. avgusta. Politična borba, čeprav izredno zagrizen, divja še vedno samo v listih, radiu in govorih ter še ni zajela širokih množic, 30 milijonov volilcev. Eden izmed laburističnih organizatorjev, ki je pravkar zaključil svoje potovanje po južnozpadnem Devonshiru, je izjavil: »Ljudstvo se v glavnem ne meni za kričanje in besedne spopade voditeljev strank. Ono želi le dejanja, želi vedeti, kako namerava vlada zaposliti vse človeške sile, želi spoznati načrte različnih strank glede bolniškega zavarovanja, pokojnine, vzgoje, zdravstvenih zavodov itd.«

V nekaterih pokrajinah kakor v Londonu in Manchesteru je število poslušalcev, ki prisostvujejo shodom, pičilo, ako se izzavešni shodi onih vodilnih politikov, kakor so konservativni časopisni lastnik lord Beaverbrook ali socialistični minister za delo Ernest Bevin.

Minilo bo še par napetih dni, preden se bo pričelo glasovanje dne 5. julija. Churchill še vedno potuje po deželi in ga desničarski tisk navdušeno podpira, spremljajo ga pa tudi življenji in včasih odpovedo zvočniki, s katerimi prenašajo njegove govore. Glavno vprašanje je povsem enostavno: Ali bodo volilci sprejeli širokoptezne načrte socialistov ali pa se bodo povrnil k zboljššanemu in obnovljenemu kapitalizmu iz leta 1939?

Volilni preroki pravijo, da bo konservativna ali pa laburistična stranka zmagala le z majhno večino in da ne bo odločilne zmage. Večina britanskega ljudstva koleba med osebnim navdušenjem za Churchilla, ne zaupa pa konservativni stranki sami, ter zahteva spremembe, ki se zrcalijo v načrtih

laburistične stranke. Na vsak način pa bodo liberalci povzročili, če se bo jezikel na tehnični naglani na levo ali na desno. Kaže se, da se bolj nagibajo k laburistom in da bodo podpirali Attleja, če pa bodo večino dobili konservativci, bodo do neke mere podpirali g. Churchilla osebno, medtem ko bodo v glavnem nasprotovali konservativni stranki.

Shawove izjave

London, 29. jun. (Reuter) Shaw je napovedal svojo podporo komunističnemu kandidatu Duttu, podpredsedniku komunistične stranke, ki se bori proti Ameriju, državne mu tajniku za Indijo. V pismu Duttu pravi Shaw: »Imenujete se komunisti. Tudi jaz sem komunist. Tudi drugi bi bili komunisti, če bi razumeli, da nas je naš praktični britanski komunizem rešil v vojni na zahtodu prav tako, kakor nas je ruski komunizem, ki se ga je Rusija naučila od Angležev, rešil na vzvodu. Upam, da bodo prebivalci Sparkbrooka dovolj pametni in da bodo videli, kako pametno je, kar jim imate povedati, in kako nesmiselno je, kar govori Churchill, kakor je na pr. njegov protest »proti sil, potem ko je porabil 12 milijonov sterlingov na dan skozi pet let za najhujšo obliko nasilja.«

Pomanjkanje premoga v Angliji

London, 30. jun. Lord Greenwood, bivši predsednik britanske jeklerske in kovinarske zveze, je izjavil, da se položaj v Britaniji glede premoga ni še nič zboljšal. Uvažati bodo morali premog iz Rusije in Porurja, da bi lahko obdržali tovarne v pogonu, čeprav ima Britanija največ premoga. Nekateri tovarne so že prenehale obratovati zaradi pomanjkanja premoga.

NAŠE GOSPODARSTVO

Kako so bili določeni tečaji za zamenjavo okupatorskih novčanic

O tečajih, po katerih se zamenjuje okupatorski denar se še vedno mnogo razpravlja med našimi ljudmi. Mnogi računajo preprosto, da so leta 1941 za 1000 din dobili 380 lir, sedaj pa dobe za teh 380 lir le 114 din...

Pravična razdelitev celotnega obtoka novih dinarjev

Mnogi so tudi mnenja, da bi morala Jugoslavija zamenjati lire točno po istem tečaju, kakor so bili svoj čas zamenjani dinarji v lire. Pri tem seveda pozabijo, da bi moralo potem isto načelo veljati tudi pri zamenjavi kun...

Morali bi torej zamejavo po tečajih iz leta 1941. omejiti na one vsote dinarjev, ki so bile leta 1941. v obtoku v posameznih področjih in so bile zamenjane v okupacijske novčance. To pa bi pomenilo, da bi država zamenjala na slovenskem področju lire le okrog 400 milijonov lir...

Z zamenjavo okupacijskih valut bomo v kratkem dosegli zlitje vseh področij posameznih valut v enotno gospodarsko področje in v enotno področje cen, vse to z minimumom trenja in gospodarskih pretresljajev. Seveda se izenačenja cen ne da matematično točno doseči, če zaradi tega ne, ker je bila politika cen v posameznih okupacijskih področjih dočela različna...

K zamenjavi nemških mark V zvezi s tečajem za zamenjavo se moramo posebej dotakniti zamenjave na področju nemške marke. Da je obtok mark na tem področju prav znan, o tem ne more biti dvoma. Ta velik obtok je posledica rafiniranega nemškega sistema ropanja dežele. Nemški okupator je drugače izzemal deželo kakor italijanski okupator...

Nastane vprašanje, ali sploh lahko govorimo o kupni moči marke, če za to marke niče ni rad prodal in če se hoče tega denarja vsakdo le znebiti. Razlike med uradnimi cenami in črnoobraznimi cenami so ogromne, ne samo na Gorenjskem in Štajerskem, temveč enako v vsej Nemčiji...

Velik obtok mark prihaja do vidnega izraza. Pri ljudeh se je nabralo mnogo papirnatega denarja, ki je praktično izgubil svojo kupno moč in zato dobiča že značaj nekakega prisilnega posejila...

Taka razmišljanja pri določitvi tečaja za zamenjavo marke seveda niso mogla biti merodajna, ker morata tudi Gorenjska in Štajerska dobiti ono količino novih bankovcev, ki je gospodarstvu potrebna, to je količina, ki ustreza obtoku iz leta 1941. Če je pri tem računano rezultiral za nemško varko razmeroma nizke tečaj, potem je to zgolj posledica znatne količine bankovcev, ki so na tem področju v obtoku...

Tečaj za zamenjavo kune

Morda se komu zdi tudi razmeroma nizke tečaj, ki je bil določen za zamenjavo kun v Bosni in Hercegovini, namreč 0,70 din za 100 kun. Tudi pri določitvi tečaja za zamenjavo kun je bil merodajen te dejanski obtok novčanic na določenem področju, ki nudi jamstvo za pravično razdelitev obtoka rovin dinarjev po vsej državi...

Področje Srema je bilo razmeroma zgodaj osvobojeno, ko kun še ni bilo toliko v obtoku, kakor jih je sedaj na Hrvaškem. V Sremu je kuna po osvoboditvi obdržala kupno moč, ki jo je imela v dobi osvoboditve. Medtem pa je v ostali Hrvaški obtok kun zlasti v zadnjih mesecih pred osvoboditvijo z naglico naraslo in so se cene naprej dvigale v prejšnjem tempu...

Poslovanje trgovinskih obratov v dobi zamenjave

Vsi trgovinski obrati morajo najkasneje do 4. julija 1945 zaključiti svoje poslovanje v dosedanjih valutah in s tem v zvezi izvršiti popis vsega blaga, ki ga imajo v zalogi. Zaradi tega ostanejo trgovine z živili za prve dne 2. in 3. julija t. l. Z rednim poslovanjem morajo pričeti 4. julija, od katerega dne prodajajo vse blago v novih dinarjih po novem ceniku, ki bo pravočasno objavljeno...

Vsi ostali trgovinski obrati prično z rednim poslovanjem ko zamenjajo denar. Pričetek poslovanja objavijo trgovci sami na vidnem mestu svojega obrata. Ljubljana, dne 30. jun. 1945. Minister za trgovino in preskrbo: dr. Lado Vavpetič.

Uradno pojasnilo k zamenjavi

Glavna komisija za zamenjavo novčanic v Ljubljani obvešča vse oblasti, delegate, delegate in zamenjalna mesta za teritorij italijanske lire, da se zamenjuje vse 500-lirske bankovce roza-rdeče barve, z vodotiskom Merkurja, ki imajo v rdečem tisku spodaj odtisnjeno Ital. Min. dekret od 30. 7. 1896. Odnosno od 30. 7. 1896 - 7. 8. 1943., neglede na datum izdajanja.

Nadalje obvešča občinstvo, da prejmejo oni, ki so upravičeni menjati denar pri svojem pristojnem kvartu, posebne legitimacije za zamenjavo. Zamenjava bo mogoča samo proti predložiti legitimacije, na kateri bo o priliki zamenjave zabeležen znesek izplačanih dinarjev DFJ. Legitimacije bodo vrnjene lastnikom.

Tolmačenja in pojasnila k zamenjavi denarja

Pojasnila na vprašanja, ki jih je prejelo uradništvo sSlov. poročevalca: Če je hišni lastnik že zamenjal lire, se ne more od njega zahtevati, da bi sprejel najemno v lireh, ker teh lir ne more več zamenjati. Hišni lastnik se o izvršeni zamenjavi lahko izkaže s potrdilom. Če pa lir še ni zamenjal, je dolžan sprejeti najemno v lireh. Zastopnik bolnika mora z legitimacijo bolnika zamenjati bolnikov denar v poslovalnicah za oni kvart, kamor pripada bolnik.

Odvetnik, ki je izterjal denar za kliente in denarja klientom ni mogel izročiti, ker so odsotni, zamenja ves ta denar skupaj s svojim denarjem. Istočasno naj priloži poslovalnici za zamenjavo seznam posameznih zneskov z navedbo lastnikov. Enako postopa z denarjem, ki ga hrani kot sporni sklad. Po zamenjavi bo mogoče izločiti posamezne zneske, ko se lastnik javi.

Kdor se je priselil iz Gorenjske in je prinesel s seboj marke, teh mark na področju lire sploh ne more zamenjati. Trgovce počinca ne more posebej zamenjati denar trgovine in posebej denar svoje družine. Denar trgovine je mogoče posebej zamenjati le tedaj, če je trgovina last družbe ali slične upravne osebe.

Kdor upravlja tuje premoženje (gotovino) lastnikov, ki bivajo v krajih, kamor denarja ni mogoče poslati, zamenja upravljani denar skupaj z lastniki. Pri tem lahko navede, koliko odpade na lastni in koliko na upravljani denar. Enako je postopati z gotovino onih, ki so priprti. Gotovina moža in žene se mora skupaj zamenjati, tudi če ima žena lastno obrt ali trgovino.

K uveljavljanju novih mezd in plač Vsebina zvezne uredbe o ureditvi mezd in plač

Narodna vlada Slovenije je, kakor smo že večerj poročali, odredila, da se vse mezde in plače delavcem in nameščencem v državnih, gospodarskih in zasebnih podjetjih, ki despevajo v plačilo od 30. junija t. l. naprej, izplačajo v dinarjih DFJ, in sicer po določilih zvezne uredbe o ureditvi mezd in plač delavcem in nameščencem v državnih gospodarskih in zasebnih podjetjih z dne 20. 4. 1945.

Ta zvezna uredba o ureditvi mezd in plač je bila objavljena v beograjskem Službenem listu 21. 4. t. l. in določa v glavnem naslednje:

Mezde za delavce

Mezde so za delavce in delavke v istem podjetju in s istim učinkom enake. Urne mezde za delavce nad 18 let starosti se določajo po draginskih razredih in so naslednje:

- a) nekvalificirani delavci: I. draginski razred 9-11 din; II. drag. razr. 7,50-9,50 din; III. drag. razr. 6,50-7,50 din; b) polkvalificirani (pručeni) delavci in strokovni pomočniki: I. drag. razr. 11 do 12,50 din; II. drag. razr. 9,50 do 10,50 din; III. drag. razr. 7,50 do 9 din; c) kvalificirani delavci: I. drag. razr. 12,50 do 16 din; II. drag. razr. 10,50 do 13,50 din; III. drag. razr. 9 do 11 din; d) delovodje, prvi delavci in posebno kvalificirani delavci: I. drag. razr. 16 do 19 din; II. drag. razr. 13,50 do 16 din; III. drag. razr. 11 do 13 din.

Urne mezde za delavce pod 18 let starosti znašajo 80 odstotkov gornjih mezd. Delavcem pod 18. leti starost pa grede polne mezde, če z istim učinkom vrše isto delo kakor starejši delavci.

Delavci, ki delajo ob posebno težkih, nevarnih ali življenju nevarnih pogojih, kakor tudi delavci, ki zaradi vrste poslov obdelujejo obteke in obtevi bolj kakor običajno, dobe posebno doklado 1 din na delovno uro.

Vodstvo podjetja določi sporazumno s strokovno organizacijo pri podjetju oziroma z delavskim zaupnikom pri podjetju mezde v gornjih mejah, in sicer glede na strokovno izobrazbo odgovornost in težo dela. Enako se določijo delavci, katerim gre doklada iz prejšnjega odstavka.

Vajenci

Za vajence v obrtnih delavnicah in industrijskih podjetjih so določene naslednje urne mezde za I. draginski razred (v oklepajih urne mezde za II. in III. drag. razr.): do 6 mesecev uka: I. razr. 2,50 din (2 din odn. 1,50 din); do 18 mesecev uka: 3,50 din (3 din odn. 2,50 din); do 30 mesecev uka: 5 din (4,25 din odn. 3,50 din); nad 30 mesecev uka: 6,50 din (5,50 din odn. 4,50 din).

Posebne primije

Uprava podjetja lahko sporazumno s strokovno organizacijo oz. delavskim zaupnikom pri podjetju določi posebne primije skupinam ali posameznim delavcem, ki so s svojim delom in predlogi prispevali, da se je približala kakovost proizvodnje nad normalno. Te primije se za večje učinke lahko postopoma zvišujejo. Uprava podjetja mora take primijske postavke v osmih dneh predložiti v registracijo federalnemu ministru za socialno politiko. Uprava podjetja lahko sporazumno z organizacijo odn. z zaupnikom določi akordne postavke, kjer vrsta dela to dovoljuje. Tako sklenjene akordne postavke mora v osmih dneh predložiti v registracijo federalnemu ministru za socialno politiko.

Plače nameščencev

Pri vseh podjetjih, zasebnih ustanovah in organizacijah se določajo mesečne plače nameščencev takole:

- I/1 pomožno tehnično osebje 1800-2600 din; I/2 strokovno upravno in tehnično osebje 1900-3000 din; II/1 pripravnik nameščenci s srednješolsko izobrazbo 2200-2400 din; II/2 pripravnik nameščenci z višješolsko izobrazbo 2400-2600 din; III/1 nižji pomočniki 2400-3200 din; III/2 višji pomočniki 3200-4000 din; III/3 samostojni pomočniki 4000-4600 din; IV/1 posebni poslovodje 4600-5200 din; IV/2 splošni poslovodje 5200-6000 din; V izredni strokovnjaki nad 6000 din.

Gornje plače so v drugem drag. razredu za 15%, v tretjem pa za 30% nižje od gornjih plač.

Po navodilih, ki jih je izdal zvezni minister za socialno politiko, je s pomožnim tehničnim osebjem razumeti pomožno osebje, ki ni naravnost zaposleno ne pri proizvodnji, ne pri prodaji in ne pri upravi (čistilci, služtelji, tekači, vratarji, ki niso hkrati tudi čuvaji, telefonisti manjših hišnih central itd.). S strokovnim upravnim in tehničnim osebjem se razumejo take osebe, ki so odgovorne za svoje lastno delo in nimajo podrejenega uslužbenca ter praktično z nepopolno srednješolsko izobrazbo.

S splošnimi poslovodji (IV/2) se razume samo ena oseba v podjetju in sicer tista, ki vodi celokupno poslovanje podjetja. Ne morejo se šteti za splošnega poslovodja šefi podružnic, poslovalnic ali ločenih delavnic, ki se razvrstijo v skupino III/3, izjemoma in po predhodni odobritvi zveznega ministru za socialno politiko pa v skupino IV/1.

S posebnimi poslovodji (IV/1) se razumejo osebe, ki so odgovorne za vodstvo posameznih delovnih panog podjetja (tehnični, komercialni, upravni ravnatelji, prokuristi, pogonski inženirji podjetja itd.).

Vse ostalo osebje se mora razvrstiti po vrsti dela, izobrazbi in odgovornosti v III. skupino, pri čemer je upoštevati število podrejenega osebja, za katerih delo je posameznik odgovoren.

Zaposlovanje izrednih strokovnjakov odobruje in jim plačo določa zvezno ministru za socialno politiko po zaslišanju Gospodarskega sveta.

Razvrstitev v skupine IV/2 smejo izvesti samo podjetja, ki imajo po svojem obsegu in tehnični organizaciji poslovanja osebe za vse skupine. Ostala podjetja pa smejo izvesti razvrstitev do skupine III/3, izjemoma in po predhodni odobritvi zveznega ministru za socialno politiko pa do skupine IV/1.

Razvrstitev izvede delodajalec sporazumno z delojemnikom (strokovno organizacijo pri podjetju oz. delavskim zaupnikom) po sposobnosti, marljivosti in vestnosti pri delu.

Nameščenci, ki so se pri delu posebno odlikovali in so prispevali, da se je zvišala storitev, dobe od podjetja posebne nagrade.

Trgovinski vajenci

Učenci-vajenci v trgovinskih obratih, združenih organizacijah in podjetjih, razen v obrtnih delavnicah in industrijskih podjetjih, prejemaajo v I. drag. razredu naslednje mesečne plače: do 6 mesecev uka 500 din, do 18 mesecev 700 din, do 30 mesecev 1000 din, nad 30 mesecev 1300 din; v II. drag. razredu: 425 odn. 595 odn. 850 odn. 1105 din; v tretjem drag. razredu 350 odn. 490 odn. 700 odn. 910 din.

Doklade za otroke

Delavcem in nameščencem z otroki pod 14. leti starosti se izplačuje iz državnega fonda za podpiranje delavskih in nameščenskih rodbin z otroki dnevna doklada 7 din oz. mesečna doklada 175 din za otroka. Če se otrok sola in ni zaposlen, gre doklada do 18. leta starosti. Če sta oba zakonca zaposlena, prejme doklado oče. Če vzdržuje mati zakonske ali nezakonske otroke, gre doklada materi.

Po navodilih ministra za socialno politiko mora do ustanovitve gornjega fonda pri ustanovah socialnega zavarovanja izplačevati doklade za otroke na podlagi pisemnih dokazil delodajalec, ki mu fond povrne izplačane zneske.

Splošne določbe

Za nadurno delo, kakor tudi za delo ob nedeljah in praznikih, se plača delavcem

50% več od urne mezde, nameščencem pa 50% več od plače, pri čemer velja, da ima mesec 25 delovnih dni. Dajanje delavcem v naravi se smejo odbiti po stvarni vrednosti. Podjetja morajo pri izplačevanju mezd, plač in doklad po tisti uredbi odtegovati davke in socialne prispevke, ki po zakonu obremenjuje delojemnika. Prenije za boljše storitev ali za zvišanje proizvodnje niso zavezane davkom.

Za zasebno-pravne terjatve se smejo prepovedi postavljati samo na eno tretjino, za preživnino pa samo na eno polovico mezd in plač po tej uredbi.

Za vse spore med podjetjem in delojemnikom odnosno strokovno organizacijo pri podjetju so pristojna delovna sodišča, dokler pa se ta ne ustanove okrožni oz. mestni narodni osvobodilni odbori. Zoper odločbe teh odborov je možna pritožba na federalno ministru za socialno politiko.

Novo najemnine od 1. julija

Z ozirom na zamenjavo denarja in določitev novih mezd in plač ter novih cen življenjskih potrebščin bo v smislu čl. 3. uredb o stanovanjih in poslovnih prostorih ministru za socialno politiko s posebno uredb prilagodilo najemnine novim razmeram.

Zato veljajo stare najemnine, ki jih bodo najemniki plačali za čas od 1. julija 1945 dalje, kot zneski, plačani na račun najemnin, ki bodo na novo določene. Razlike se bodo poračunale po izidu omenjene uredbe.

Ministru za socialno politiko.

Vojna škoda

V mesecu juliju bodo pričeli oškodovanci prijavitelj vojno škodo, ki jim je bila povzročena v teku te vojne. Naša komisija za vojno škodo, ki bo zbrala točne podatke o vsej vojni škodi, bo predložila končno sliko vojne škode v Sloveniji naši Državni komisiji za vojno škodo. Ta bo stopila pred reparacijsko komisijo, ki je bila sklenjena na konferenci v Jalti in ji predseduje Jalski, ter bo zastopala interese vseh jugoslovanskih narodov. Reparacijska komisija je del mirovne konference. Federalna komisija za vojno škodo bo tudi pripravila načrt za razdelitev odškodnine in bo poiskala glavno krivje.

Kaj je vojna škoda?

Vojna škoda je tista škoda, ki so jo povzročila države, ki so bile v vojnem stanju z Jugoslavijo, kakor tudi njihovih pomagači, in sicer od 6. aprila 1941, do konca vojne. Vojna škoda je izguba narodnega bogastva, izguba narodnega dohodka, povzročena na življenju, zdravju in telesu, svobodi in časti jugoslovanskih državljanov, ter vojni izdatki. Za vojno škodo je treba smatrati tudi tisto škodo, ki jo je povzročila bivša jugoslovska vojska, NOV in POJ, JA in zavezniške vojske.

Prijavljanje

Vojno škodo prijavitelj je dolžnost vseh državljanov. Vsak oškodovanec jo mora sam prijavit.

Osnovni organ za sprejemanje prijav vojne škode je Krajevni NO, ki bo razdelil tiskovine in določil poverjenika za vojno škodo. Poverjenik bo natančno poučen o načinu prijavljanja in ocenjevanju vojne škode ter bo v najtesnejšem stiku s prebivalci svojega kraja in jim bo pomagal pri izpolnjevanju obrazcev.

Vse prijave morajo vsebovati podatke o osebnem in rodbinskem stanju oškodovanca in o predmetu in načinu oškodovanja. V teku osmih dni bo izdal krajevni odbor svoj sklep o ugotovitvi vojne škode. Prijavitelj ima pravico pritožbe pri okrajni komisiji za vojno škodo, ki bo v izdala končni sklep o ocenitvi. Zadnja stopnja za pritožbo je federalna Komisija za vojno škodo. Tako so podani vsi pogoji za strogo objektivnost pri prijavljanju in ocenjevanju.

Javna imovina

Postopanje za prijavo vojne škode na javni imovini je nekoliko drugačno. Vsi spisi se zbirajo pri federalni komisiji za

Obvestilo industrijskim in obrtnim podjetjem

Ministru za industrijo in rudarstvo bo razposlalo te dni vsem industrijskim in obrtnim podjetjem, ki zaposlujejo normalno nad 15 delavcev obrazce za mesečna poročila.

Prvo poročilo mora vsebovati podatke o stanju zalog surovin, polizdelkov, izdelkov, goriva in maziv na dan 1. in 30. junija, o njih povečanju in zmanjšanju v teku meseca junija, kakor tudi podatke o zaposlenem delavstvu.

Da bi mogla podjetja gornje obrazce v predpisanih rokih izpolniti in vrniti, naj si sestavijo že sedaj pregled o stanju zalog za prvo mesečno poročilo.

Iz Ministrstva za industrijo in rudarstvo.

Sprejemanje članov v Osrednjo nabaviljalno zadrugo

K osrednji nabaviljalni zadrugi za Ljubljano lahko vsakdo pristopi in to tako, da se prijavi pri najbližji poslovalnici, ki so spodaj navedene, izpolni pristopno izjavo v dvojnuku in plača začasni delež 50 lir in 10 lir za vpisnino. Kdor želi, lahko vplača tudi več deležev. Pri vpisu se mora član izjaviti, v kateri poslovalnici želi kupovati svoje potrebščine.

Člani že obstoječih zadrug postanejo avtomatično člani nove snujoče se zadruge in jim ni treba še posebej se prijavljati ali izpolnjevati pristopnih izjav.

Prijave sprejemajo naslednje naše poslovalnice: Nabaviljalna zadruga usl. drž. železnice, Bleiweisova 35. - Nabaviljalna zadruga drž. nameščencev, Vodnikov trg 5. - Nabaviljalna zadruga mestnih uslužbencev, Prečna ul. 2. - I. delavsko konsumno društvo Ljubljana, Kongresni trg 2, Sv. Petra cesta 78, Zaloška cesta 15, Zaloška cesta 26, Dumajnska cesta 38, Celovška cesta 57, Vodnkova cesta 103, Rožna dolina cesta III/2, Tržaška cesta 79, Florjanska ulica 5, Cerkevna ul'ca 21, Trnovo. - Konsumna zadruga za Ljubljano in okolico v Šiški, Melvedova c. 38. - Konsumno društvo Vič, Tržaška cesta 46 - Nakupovalnica in razdeljevalnica v Dravljah.

Poleg gornjih pa bodo v najkrajšem času otvorene še nove poslovalnice, da tako ustrezno vsemu članstvu in jim olajšamo nakup.

vojno škodo. Krajevni odbori izpolnijo prijave, ugotavljajo in ocenjujejo okrajne komisije; za imovino, ki je v upravi okrožnih in federalnih organov, pa sprejema prijave državna komisija.

Rok za prijavo vojne škode na zasebni in javni imovini je 40 dni. Za one pa, ki jim je zaradi višje sile onemogočeno izvršiti prijavo, pa 40 dni od časa, ko jim je to omogočeno. Prijavo mora vložiti oškodovanec sam, njegovi nasledniki, njegovi varuhi ali skrbniki. Vojno škodo je treba izraziti v dinarjih po vrednosti na dan 5. aprila 1941.

Navodila in obrazci

30. junija je povabil na konferenco predsednik Komisije za vojno škodo tov. dr. Lavrič zastopnike ministerstev zaradi pomena vseh gospodarskih faktorjev, ki bi pomagali ljudem pri izpolnjevanju prijav za vojno škodo in pri njenem ocenjevanju. Komisija bo izdala navodila za prijavljanje škode, posamezni gospodarski strokovnjaki pa bodo skupno zbrali navodila za ocenjevanje škode. Vsem, ki bodo prijavljali vojno škodo, bo z navodili olajšano delo in bodo s pomočjo formularjev treh vrst, tiskanih bodo na 6 milijonov pol, najhitreje in brez težav izvršili svojo dolžnost.

Nov popis in ocenitev vojne škode

Vsem okraj. NO in rajonskim odborom OF. Kakor se že brali, se bo začela vojna škoda na novo popisovati in ocenjevati. Prijavitelj bo moral vsak oškodovanec. Škodo bodo ugotavljali in ocenjevali oblastni organi. Za prijave bodo morali biti izpolnjeni posebni obrazci. Da moremo poslati primerno in zadostno število obrazcev za vse oškodovance v okoliših posameznih okrajnih NOO, ali kjer teh še ni, rajonskim odborom OF, vas naprašamo, da nam sporočite: 1. približno število smrtnih žrtev in pogrešanih iz okolišja vašega okraja ozir. rajona; 2. približno število onih, ki so bili na kakršen koli drug način oškodovani; 3. približno število oškodovanih industrijskih podjetij. Kot industrijsko podjetje se smatra vsako podjetje, ki je obratovalo s stroji in eni obrtniki, ki v prejšnji Jugoslaviji za odmero davka niso bili pavšalirani. Podatke nam pošljite do 7. jul. - Komisija za vojno škodo za Slovenijo.

Na predlog zveznega ministra za trgovino in preskrbo je Gospodarski svet zaradi varčevanja z razpoložljivimi zalogami pšenice in njihovega boljše izkoriščenja izdal naslednjo odločbo o načinu mletja pšenice, ki je bila objavljena v beograjskem Službenem listu 18. maja in je sedaj objavljena tudi v prilogi Uradnega lista z dne 27. t. m. 1. Mlini morajo pri mletju pšenice za potrebe prebivalstva dobiti najmanj 90 g moke od vsakih 100 g očiščene in mlinsko pripravljene pšenice s hektolitrsko težo 77 kg. Pri pšenici, katere hektolitrska teža je višja ali nižja od 77 kg, se mora dobiti po pol kg moke več oziroma manj za vsak polni kilogram razlike pri hektolitrski teži.

2. Za potrebe Jugoslovanske armade se melje pšenica na podlagi 80% izkoriščenja za moko, in sicer pri hektolitrski teži 77 kg ter z enakimi popravki ob večji ali manjši hektolitrski teži kakor v točki 1.

3. Belo moko in zdrob je dovoljeno mleti samo za potrebe bolnikov in otrok; za vsak konkretni primer izda federalna oblast, ki je pristojna na prehrano, dovolilo, v katerem se navede mlin, ki naj opravi tako mletje, količina bele moke in zdroba, ki se dovoljuje ter namemba in uporaba moke ali zdroba. O vsakem izdanem dovolilu za belo mletje mora oblastvo, ki dovolilo izda, takoj pisмено obvestiti ministru za trgovino in preskrbo.

4. V vseh primerih, ko se žito ne melje za potrebe proizvodnika, se za mlinu odmenjena za mletje v denarju (ne v naravi) v tisti višini, kakor to odredi pristojno oblastvo.

5. Pri preskrbi prebivalstva in vojske, izvemši bolnike in dojenčke, je obvezno mešanje koruzne moke s pšenično v razmerju 1:4 (25% koruzne moke).

Sprejemmo orodne ključavničarje

samostojne v izdelavi orodja za stiskalnice. Ponudbe na naslov:

Tvornica kovinastih izdelkov »EKA« Ing. VLADI STARE - Ljubljana, Topniška 9.

KULTURNI PREGLED

Moskovske umetniške razstave

Najboljši dokaz za to, da vojna v Sovjetski zvezi ni prekinila umetniškega življenja, so poleg književnosti, ki je bila živa v vseh teh letih, tudi umetniške razstave. Te se vrste tedno za tedno. Galerije Moskovega umetniškega združenja, Moskovega salona, Delavskega umetniškega doma, Doma arhitektov in nekaterih klubov, so zasedene vse leto. Celo gledališki foyerji so se spremenili v razstavne dvorane. Te galerije razstavljajo predvsem dela sodobnih umetnikov, dopolnjujejo pa jih jubilejne razstave umetnikov starejših generacij. O tem je pisal Lev Varšavski v angleškem časopisu »International Literature«. Prinašamo nekaj izvlečkov iz njegovega članka.

Najpomembnejša med temi je razstava, ki so jo priredili ob 80-letnici rojstva znane kiparke Ane Golubkine (umrla l. 1927) in obenem ob deseti obletnici ustanovitve muzeja, ki nosi njeno ime.

Njena dela se odlikujejo po nenavadno lepem in močnem plastičnem predstavljanju, izrazitih oblikah ter drzni in globoki zamisli. Portreti njenih sodobnikov niso samo portreti posameznikov, temveč utelešenje duha tiste dobe. V svojem delu »To la ono o kiparstvu«, v katerem pripoveduje o svojih izkušnjah z učenci, govori k parka o »živi glini za oblikovanje« in trdi, da bi morali »ravnavati s tem izraznim sredstvom prav tako nežno in skrbno kot z rožami«. V glini, iz katere je ustvarjala svoje umetnine, pomembne zaradi globoke vitalnosti in bogatega čustvovanja, je čutila živo snov.

Njena umetnost je dosegla svoj višek v devetdesetih letih, ko so se nove estetske smeri naturalizmu v kiparstvu odločno uprle. Iskanje novih realističnih poti v plastiki odseva iz njenih nenavadnih in izredno značilnih oblik in ga lahko opazimo že v enem njenih prvih del, v »Portretu starega očeta« (1892). V njeni postavi »Korakajoči mož« (1903) so sodobniki čutili silno, nepremagljivo voljo. Enako močne stvaritve so »Delavec«, »Železni mož«, »Seveda postava«, in »Mož, ki prižiga luč«. Golubkinini portreti njenih sodobnikov kažejo Leva Tolstoja, zatopljenega v misli, krepkega in veselega umetnika Perepljočikova, pisatelja Alekseja Tolstoja kot mladega moža, znanega umetnostnega mecenava Savo Morozova, pisatelja Andreja Belega in Alekseja Remizova. Golubkinova je rada ustvarjala otroške portrete. V njih ni niti trdnice odvrtna sentimentalnosti. Podoba, kot so »Ujetniki«, »Deček«, in »Nina«, so posebno vredne omembe zaradi svoje očarljive naravnosti in čistosti. Njeno delo je most med njeno generacijo in modernimi umetniki. Čeprav je morda predmet drugačen, črpa današnji umetnik svojo moč in značilnost iz ruske realistične umetnosti.

druge v tej puščavi razvalin in revščina. Trdota in odpoved sta vsebina življenja leningrajskega ljudstva, ki je premagalo tudi lakoto in mraz. Boim rše zdaj vrsto satiričnih lepakov za vojno mornarico. Riše tudi za časopise in letalske liste. Njegova skicirka je polna pomembnih podob iz vojne mornarice.

Boim: Mornar

Realizem v grafiki predstavlja razstava del Ilje Sokolova, ki so jo priredili v prošlavo njegovega 25-letnega umetniškega udejstvovanja. Iste značilnosti, ki smo jih opazili v delih Golubkine, najdemo tudi v linorezih Sokolova. Motivi so različni: od ekspresivnih portretov do pokrajinskih slik, prizorov iz vsakdanjega življenja, iz trdega dela v tovarni ali kmetiji. Njegove enobarvne ujedanke ne vzbujajo pozornosti zaradi risbe same, temveč tudi zaradi spretnih učinkov. Dela »Pri čajju«, »Akt«, »Gledališče«, »Čevljare«, »Ob ognjišču« in »Perica« vzbujajo največjo pozornost. Sokolov si je priboril sloves kot grafik ne samo v sovjetski umetnosti, temveč tudi med svojimi inozemskimi tovariši. Njegove barvaste grafike so dokaz, da se po učinkovitosti in vitalnosti tona ta umetnostna meja more kosati z deli v olju. V grafiki, ki so sestavljene iz starih ali devetih kosov daje umetnik sijajno rešitev barvnih in kompozicijskih problemov. Njegovi barvasti lesorezi, n. pr. »Litje železa«, »Električno kladivo«, »Vrvar«, »Tovarna na kolesih«, serije z »Moskvo zmagovalke« in »Pozdravi zmage« kažejo, da ta gra-

Novo knjige in brošure

Beseda iz naše borbe: »Izbor leposlovnih proze iz let narodno osvobodilne borbe.« Zvezek 1. Ljubljana — junij 1945. — Izdala propagandna komisija pri IOOF. Tisk »Slov. poročevalca«, 76 strani.

Golubkina: Dečkova glava

Obiskovalci razstav vojnih umetnikov, ki jih je bilo v zadnjem času več, so lahko opazili, da jim je oostro in točnost risanja postala načelo. Toda najvažnejši pri vsem tem je morda zgodovinski občutek, ki je značilen za klasično rusko vojno slikarstvo. Te risbe in perisrbe ter živahni, drzni akvareli bojnih scen in krajev na fronti, ne kažejo samo sedanjih dogodkov, temveč do neke mere že predstavljajo strani zgodovine. Take so n. pr. slike in risbe Semjona Boima, ki je morskoi krajinar in služi v vojni mornarici. Njegova nedavna razstava je doživela velik uspeh. Ob teh slikah si lahko ustvarimo zelo jasen pojem o srditi in nesebični borbi baltskega brodovja. Boim je dobera preštudiral barve Baltika: naj bo to viharno morje z bleščočimi in iskričastimi valovi, preko katerih se poganjajo bojne ladje, fantastični obrisi kamuflirane bojne ladje ali zadržani patrolni člani, ki odsevajo v vodi, v mrzli marčni svetlobi — vedno nam prikazuje prepričevalno to severno morje, ki je postalo prizorišče zgodovinskih borb.

Vrsta študij je posvečena Leningradu, mestu blokade in somraka. Majhne skupine pasantov so razmetane daleč druga od

France Kosmač:

Vojni motiv

Sedimo v nizki kmečki koči, pod stropom majhna luč brli in plamen njen pojemajoči skoz ozka okna mrak duši.

Na slami ranjenci ležijo. Zdaj, zdaj se komu izvije vzdih... Molče svetniki v nje strmijo iz starih zaprašanih slik.

Slabotna luč je ugasnila... V temo poslušamo ječanje dreeves, ki veter suje vanje.

In s stene se je oglasila starinska ura v naše sanje, ki zdrsnili smo trudni vanje...

Planina na Kočevskem po oktobrski obletici 1945

Slik ne obvlada samo skrivnosti stoga, temveč tudi tehnika. Zdaj se ukvarja z vrsto vojnih motivov.

Upravičeno lahko trdimo, da je tudi Igor Grabar, čeprav star 73 let, prav tako na višku svoje ustvarjalne sile. Razstava njegovih najnovejših del je prepričljiv dokaz za to. Polovica njegovih platen predstavlja rože: potonke, španski b'ezeg in vrtnice. To in pa pokrajina spada v en ciklus, ki kaže viharni prihod pomladi: »Zadnji smeg«, »Prvi dež«, »Ko struja ziomi led«, »Vode se razliva«. To ni samo pomlad v naravi, temveč tudi melodija vedno mladega človeškega srca. Lani je bila njegova razstava portretov iz prvih dveh let vojne. Zdaj ima spet novo zbirko del, vse iz leta 1944. Novi element v teh zadnjih stvaritvah, »odkritja« v slogu, so plod dolgoletnega dela, iskanja in izkušenj. Grabarjev razvoj se ni končal, v kolikor pa je že, je njegova pot pot ruske narodne slikarske šole.

V istem času kot Grabarjeva je bila razstava, ki je pokazala razvoj ruske radirarke in jo je priredil skupina umetnikov iz delavnice pokojnega Ignacija Nivinskega. Po mojstrovini smrti so učenci nadaljevali njegovo delo. Sedanja razstava naj bi opomnila na deseto obletnico dela v ateljeju Nivinskega. Jedro razstave tvorijo dela njegovih učencev, pa tudi radiranc starejših grafikov. Tako je na razstavi zelo priljubljena ujedanka Matveja Dobrova »Napad sovjetske konjenice«, Nikolaja Ševrdjajeva »Knjižnica v plamenih« iz leta 1941 in Ilje Sokolova »Moskva 1941-1942«. Pri vseh opazamo težnjo po iskanju novih motivov in novih izraznih oblik v umetnosti.

Najnovejša razstava pa kaže mojstrovine ruske arhitekture v slikah in risbah sovjetskih umetnikov. Tu vidimo slike stavb iz X. in XI. stoletja. Na zimski naporami Velikega Rostova ali Ugljiča, ki jo je naslikal Vasilij Meškov, vidimo staro rusko leseno arhitekturo. Slika Bjalinkega-Birulja nam kaže starodavno severno rusko vas. Ob učinkoviti in strogi arhitekturi Pskova in Novgoroda iz XI. in XIII. stoletja spoznamo staroruske sloge v vsej njihovi originalnosti. Sergej Gerasimov je razstavil slike novgorodskih cerkva. Pod slikami pa beremo: »Nemci porušili«. Umetnik je dokončal to sliko nekaj let pred vojno. Na slikah Nikolaja Černiševa vidimo ostanke moskovskih in novgorodskih stavb. Slika Fjodora Medorova nam ohranja lepo slovdne cerkve »Spremenjenec« ob reki Nerli iz XII. stoletja. Ta cerkev je spadala med najlepše spomenike svetovne arhitekture. Slike Borisa Jakovljeva in Fjodora Ribčenkova nam kažejo arhitektonsko skupino iz XV. do XIX. stoletja. Boris Jakovljevi in Pjotr Končalovski sta naslikala slavno katedralo sv. Vasilija na Rdečem trgu. Troicko-Sergijevsko opatijo, ki je nedaleč od Moskve, je upodobil Sergej Pičugin.

Čeprav nam kaže razstava le majhen del arhitektonske bogastva sovjetske dežele, vendar že ta potrjuje besede umetnika Grabarja, ki je imenoval Rusijo »domovino arhitektov«.

Nekaj primerkov partizanskih časopisov in brošur, ki so izšli na osvobodjenem ozemlju

Še nekaj političnih brošur. Kot depolnilo k seriji brošur o političnih in gospodarskih vprašanjih, ki smo jih že pregledali, sta izšli še dve. Agitacijsko propagandna komisija pri CK KPS je izdala kot sedmi zvezek svoje zbirke razpravo Kornejeva »Lenin — ustanovitelj sovjetske države«, ki je bila prvotil natisnjena v reviji »Bojševiče« januarja 1945. — Propagandna komisija pri IOOF pa je izdala kot tretji zvezek »Knjižnice svetovnih političnih vprašanj dve razpravi: L. Volinskega »Problem nacionalizacije v Franciji« in Razinovo »Agrarno reformo na Madžarskem«. Obe razpravi sta prevedeni iz ruščine in

sta prvotil izšli v sovjetski reviji »Vojna in delavski razred« aprila 1945.

Nova znanstvena knjiga. Kot prvo znanstveno delo po osvoboditvi je izšla knjiga docenta dr. Ivana Pintarja »Porodništvo«, namenjena medicincem in zdravnikom. Knjiga obsega 514 strani in je opremljena s 341, deloma barvastimi podobami. Knjiga izpolnjuje veliko vrzel, ki je bila doslej v naši znanstveni literaturi ter omogoča našim študentom emancipacijo od nemških učbenikov, katere so morali doslej uporabljati. Tiskana je bila že leta 1944 z namenom, da izide po osvoboditvi.

Nastop kulturne skupine Ive Ribarja - Lole

V zvezi s sprejemom sovjetskih žen v opernem gledališču smo videli tudi nastop kulturne skupine narodnega heroja Ive Ribarja - Lole. O kvaliteti te skupine smo že slišali, to pot pa smo se lahko o njej tudi sami prepričali. Slišali smo vrsto skrbno pripravljenih in brezhbno izvajanih pesmi, med katerimi sta bili tudi dve slovenski, Kozinova »Hej tovariši« ter Prelovčeva »Jaz bi rad rdečih rož«. Kot uvodna pesem je bila zapeta Pesem o Titu, ki je žela navdušen aplavz. Sledili sta ji ruska vojaška »Vintovačka« in pa znana »Pesem domovinit«. Med recitacijami je bila najlepša in najbolj občutena pesem o partizanki Jagodi, tilha, lirična pesem, ki poje o prezgodnjem grobu plovavse junakinje. Pesem »Istri« je napisal Vladimir Nazor že 1918. leta. Pesnikove preroške besede so se uresničile. Tistikrat smo Istro izgubili, izgubili smo jo za 25 let, danes pa je zopet naša. Istri je posvečena tudi pesem »Za Istro našo«. Recitacija obeh pesmi je bila učinkovita. Majakovskega satira »Ptičica božja« se na duhovni način ponorčuje iz tiste vrste poetov, ki so se, odmaknjeni svetu, zadržali v še bolj odmaknjene svetove mesečnih pokrajini in slavkovih melodij. Po »Pesmi o Stalinu« in veličastni »Kozarici, ki ju je zapel pevski zbor, je dvojica iz tega zbora zapela duet iz Smetanove »Prodane neveste«. Kot zaključek so sledili srbski in macedonski narodni plesi.

Grob Ivana Roba

V članku o Ivanu Robu smo 15. t. m. zapisali, da je pesnik Ivan Rob neznanjo kje pokopan. K temu smo prejeli tole pojasnilo: Ob času, ki se navaja za Robovo smrt — februarja 1943 — je bilo v vasi Velika Ligojna nad Vrhniko na Čelešnikovi njeni, oziroma 5 m od nje ubitih devet oseb, med katerimi je bil tudi pesnik. Pripeljali so jih odnekod s kamioni. Zvezani so bili z žico. Prvotno so jih hoteli ustreliti kar sredi Vico. Ligojne. Prišel pa je neki major (italijanski grof) in odredil, naj jih ustrelje za vasio. To se je tudi zgodilo. Žrtve so bile pokopane tam, kjer so padle in vaški otroci, ki so s

M. S.

Konstantin Simonov, Slovensko prijateljstvo. »Izbor leposlovnih proze iz let narodno osvobodilne borbe« št. 2. Izdala propagandna komisija pri IOOF. Junij, 1945. Tiskarna »Slovenskega poročevalca«, 15 strani. Kot druga knjižica v zbirki partizanske proze je izšel primer iz sovjetske književnosti — to nam kaže že avtorjevo ime — in hkrati primer sodelovanja našega in sovjetskega vojskega kar da slutiti že naslov. Če je drugi zahtevi do neke mere ustrezno — knjižica res kaže topel, čeprav nespretno opisan dogodek, ki je hkrati dokaz »bratstva v orožju« našega partizana in rdečearmejca — pa je poskus glade prve zahteve na moč propade. Velika napaka je, da je izšla kot prvi primer sovjetske literature v samostojno izdanem slovenskem prevodu prav ta črtica, ki jo le stežka še uvrstimo v »leposlovno prozo« in ne dosega po svoji umetniški kakovosti niti boljših reportaž, domačih in sovjetskih, kakršne smo brali še pred osvobojenjem v naših časopisih. Ze itak šibko delo slabi prevod, ki dokazuje skoraj ob vsakem stavku, da nepodpisani prevajalec ne obvlada ne ruščine, ne slovensčine. Več o tem ne kaže govoriti. Poudariti pa je treba še enkrat, da je bila z izdajo te knj. žice narejena napaka, ki jo bo treba za vsako ceno in čim prej popraviti. Prvo kot drugo zbirko leposlovnih proze slabi tudi precej neokusna oprema,

Peter Levec:

Izgnanec

Po prašni cesti stopa mlad izgnanec, iz tujih krajev vrača se domov. Večer že zgrinja v sencah se vrto in on počasi pne se v zložni klanec. In murni iz somračnih svojih spranj pojo na pot mu pesni rož in trave. Ob vodi mukajo zvedavo krave in z mirnimi očmi motrijo vanj. Koraki trudni ga neso po brvi... in mimo hiš, kjer vrtnice cveto. V občestnem skednju vrata se odpro, da mehko zadiši po sveži mrvi...

Ze sonce onstran gozdnega robu izgnilo je v rahlem belem dimu. Po cesti stopa — on in v prsih tli mu drhteč odliš večernega miru.

palicami dregali v zemljo, so potegnili iz zemlje okrvavljene konice palic. Na mestu, kjer so bile žrtve pokopane, stoji danes 2 majhna lesena križa. Cas, kraj, način usmrtnice in število žrtev odgovarja v vsem dejstvom, ki jih navaja članek o smrti Ivana Roba.

Igo Gruđen:

V burji

Taborišče Visko, marca 1943. V burji nam vso noč šotori kakor jadra plahutajo; v sinji vedrosti obdajo nas gore ob prvi zori: v snegu Juljske planine, Krnijske, še Dolomiti, niže griči valoviti, in neskončnost te ravnine: kolika lepota zemlje! In nad vsem zanos Triglava. — Tih spomin v sree priplava. — Tiha pogled moj objemlje. Slika je Ljubljane v mčni: v zimskih jutrih zamegljenih zdi zvonik se cerkev njenih barke jambor potopljeni. Zdaj pomlad iz tega kraja nese ji radostne klice, mi ne smemo ven čez žice, čuden nas nemir navdaja. Vedrega zanosa išče misel od izgnanstva mrka: na srce pomlad že trka, v burji gre čez taborišče.

Verà Albrechtova:

Nedposlano pismo

Junaku — partizanu Mihi Čopu v spomin. Enkrat na mesec smem pisati pismo in to je borih le petnajst vrstic. Me tukaj v Ravensbrücku srečne nismo, drugače tu posebnih ni novic.

Povejte mu, če kdaj se v vas prikaže, da ga v pregnanstvu pozabila nisem, da mu pošiljati ne morem pisem, teh par vrstic naj mu vas kdo pokaže:

»Vse k tebi, sinko moj, pošiljam želje, kako je tebi, ali še živiš? Ti si edino moje še veselje, potem z lahkoto nosim še ta križ.

Vem, da doma so hišo nam požgali, očeta pomorili, brata ni, v gozdove tebe, sinko, so pognali, ko k nam priše peklenske so zveri.

Kako pri vas? Ste zdravi in veseli, vas okrog mize še sedi devet? Vse, še ime domače so mi vzeli, zdaj sem številka le, tri sto deset.«

Dajte kri za ranjence!

